

Voorwoord

Ondernemers zijn de drijvers van welvaartscreatie. Ze nemen initiatief, richten ondernemingen op, investeren en creëren jobs en meerwaarde. Dat gebeurt vandaag in een omkaderend wettelijk kader en met het oog op duurzaamheid. Goed ondernemerschap is in onze economie de dominante verantwoordelijke voor de creatie van welvaart en gunstig voor heel onze samenleving.

Hoewel we beseffen dat ondernemers risico nemen met hun eigen middelen, hebben we overwegend een statische blik op ondernemingen, we beseffen nauwelijks hoe zeer ondernemingen komen en gaan, reorganiseren, vervellen, splitsen of overgenomen worden. En ook... worden stopgezet of in falings gaan. Falings worden gezien als een mislukking, de gefailleerde wordt gebrandmerkt en krijgt zelden nog een tweede kans.

We staan wel positief tegenover starters, omdat ze blijk geven van initiatief, de toekomst positief tegemoet zien en risico nemen met eigen middelen. Die goodwill ten opzichte van starters draagt bij tot een positieve visie op ondernemerschap.

De blinde vlek blijft de mogelijkheid van mislukking. Misschien was het genomen risico te groot, ontbrak het aan gedegen voorbereiding, kennis of kapitaal; mogelijk waren er externe factoren zoals laattijdige betalings of ingrijpende technologische veranderingen. Mislukking kan veel oorzaken hebben, en daar wordt minder aandacht aan gegeven. Wie niet slaagt kan in falings gaan en verliest al snel de sympathie waarop hij of zij bij de start kon rekenen. De atmosfeer rond faillissementen is negatief en veroordelend. Dat heeft te maken met de gevolgen van faillissementen voor derden die we ook niet moeten onderschatten, zoals verloren jobs en oninbare schuldvorderingen.

Toch hoort bij risico nemen de kans op falen. Wie niet waagt niet wint, zo luidt de zegswijze, maar wie waagt moet ook rekening houden met een kans op niet winnen. Dan stopt de onderneming, vaak door een faillissement. Een faillissement is altijd een drama, voor de ondernemer, de klanten die vaak met schuldvordering achterblijven, de werknemers die verweesd achterblijven, en voor de samenleving.

In dit boek wordt de aandacht gevestigd op stopzetting en falen als de andere zijde van de medaille van ondernemen. Ondernemers willen altijd slagen maar omstandigheden kunnen een faillissement uitlokken. Dat moet correct afgewikkeld worden, maar één van de constanten bij faillissement is dat we de gefailleerde ondernemer meestal in een negatief daglicht zien, als mislukkeling. De wetgeving die de afwikkeling van een faillissement regelt draagt daartoe bij.

In een economie die op ondernemersinitiatief rust, kan falen te goeder trouw evenwel ook de opstap zijn naar beter initiatief, en kunnen ondernemers die niet van de eerste keer succes hadden, leren uit hun ervaring. Dan leidt een mislukking tot een nieuwe kans. Ze draagt dan bij tot een leerproces, men verzoent de te rege-

len maatschappelijke belangen met de groei die een ondernemer zelf doormaakt bij mislukking. Hij of zij kan er een betere ondernemer door worden.

Deze studie kijkt naar ondernemingen als actoren met een levenscyclus. Ze kunnen succes kennen maar ook teloorgaan. Niemand wenst een faillissement, maar in een ondernemingsgedreven economie horen faillissementen er ook bij en faillissementen te goeder trouw moeten de ondernemer niet levenslang uitschakelen en achtervolgen.

Deze dynamische visie op ondernemerschap is de vertaling van de zgn. creatieve destructie, die inhoudt dat de bedrijven zichzelf voortdurend heruitvinden en wijzigen. Een dynamische visie op ondernemingen en op een voortdurend veranderende economie vergt ook een andere perceptie van faillissementen, en maakt wijzigingen van de wetgeving daarover wenselijk en noodzakelijk.

De auteur heeft een lange ervaring uit hoofde van zijn activiteit in de sector van de kriedietverzekeringen en hij is buitengewoon vertrouwd met de beschikingspraktijk van de Rechtbanken van Koophandel inzake voorkoming en afhandeling van faillissementen. Hij is vertrouwd met de doctrine en de praktijk van kredietverlening en faillissement. Daardoor is hij de geknipte auteur voor dit boek dat perfect aansluit bij eerder werk van Itinera rond ondernemerschap.

Prof. dr. Leo Neels
Algemeen directeur Itinera

Inleiding

Mensen komen en gaan. Ook bedrijven gaan niet eeuwig mee. De gemiddelde levensduur van een bedrijf bedroeg vroeger nog 2 tot 3 generaties, maar dit is snel aan het inkorten door de snel veranderende wereld en globalisering.

We moeten maar kijken naar de gevolgen van de financiële crisis die bijna 10 jaar geleden startte:

- Lehman Brothers ging in september 2008 failliet, en was de directe aanleiding voor de financiële crisis die daarop volgde. De facto waren diverse banken failliet, maar omdat ze ‘too big to fail’¹ waren werden ze gered;
- de oudste bank ter wereld, Monte de Paschi di Siena, werd opgericht in 1472 en stond de afgelopen jaren een paar keer aan de rand van het faillissement. Ze kon enkel gered worden door staatssteun. De laatste keer gebeurde dit in het voorjaar van 2017;
- in België verdwenen zo goed als compleet het oude Dexia en Fortis. Dexia was langs Belgische kant in de jaren 1990 het resultaat van het samengaan van BACOB, de Bank van Parijs en de Nederlanden, en het Gemeentekrediet. Nu is Dexia nog slechts een *bad bank*, en werden de kernbankactiviteiten ondergebracht in een nieuwe vennootschap, Belfius, die nu nog 100 % gecontroleerd wordt door de Belgische Staat. Fortis kwam voor 75 % in handen van het Franse BNP Paribas. Fortis was op haar beurt in de jaren 1990 het resultaat van een grote fusiegolf: Assurances Générales (AG) met ASLK, en was in Nederland samen gegaan met Amev waar men ook Crédit Lyonnais had overgenomen. Eind de jaren 1990 werd de prestigieuze Generale Bank in België overgenomen. Maar de roekeloze en dure overname van het retail kantorennet van ABN-Amro in Nederland, bracht Fortis aan de rand van het faillissement dat nipt vermeden werd door een overname van de Fransen aan een relatief lage prijs.

Dit verhaal toont reeds aan dat door faillissementen, fusies en overnames bepaalde bedrijven kunnen verdwijnen uit het zicht, ook in een beschermde sector zoals die van de banken. Verder is er ook nog de ontbinding en de vereffening. We gaan hier allemaal op in, maar de meeste aandacht gaat uit naar de faillissementen omdat er ons inziens hier toch wel wat misverstanden over bestaan. Dit op een dubbel vlak:

1 Tijdens de financiële crisis van 2008-2009 bleef dankzij de overheidsinterventie het aantal bankfaillissementen erg beperkt omdat ze ‘too big to fail’ waren. Spaarders zouden anders veel geld verloren hebben, en de negatieve gevolgen zouden niet te overzien geweest zijn.

- macro-economisch: de boodschap is dat faillissementen op korte termijn veel pijn kunnen veroorzaken aan de betrokken werknemers, maar op lange termijn zijn ze heilzaam voor de economie van een land.
- micro-economisch: binnen België en Europa heerst ook een verkeerde mentaliteit. Het is erg moeilijk om als ondernemer een tweede kans te krijgen. Als je een keer in falings gaat ben je voor een lange tijd verbrand. Je komt bij de financiële instellingen op een virtuele zwarte lijst.

We blijven vooral binnen de Belgische (juridische) context. Maar voor de faillissementen gaan we het ruimer zoeken en gaan we wat dieper in op de internationale context. Vooral het Amerikaanse voorbeeld is interessant, daar er toch een andere mentaliteit heerst. De negatieve houding in Europa belemmert het ondernemerschap.

De bedoeling van dit boek is dus de falings in een positiever daglicht te stellen, en daaraan gekoppeld de ondernemerscultuur in België te stimuleren. We zullen zien dat die een van de zwakste in de wereld is. Een faillissement is echter niet het einde van de wereld. Het kan daarentegen heel leerzaam zijn voor de ondernemer die daaruit de nodige lessen trekt.

De insolventiewet van 11 augustus 2017 voert toch enkele belangrijke vernieuwingen in die het ondernemen, en de tweede kans na het faillissement, in België toch meer ademruimte moeten bieden. Deze nieuwe insolventiewet werd op 11 september 2017 gepubliceerd in het Belgisch Staatsblad maar treedt pas in werking op 1 mei 2018. De wet voert nieuwe benamingen in: zo worden de kamers voor handelonderzoeken in de toekomst de kamers voor ondernemingen in moeilijkheden genoemd. We zullen deze laatste term hier dan ook reeds dikwijls gebruiken.

Tot slot zou ik dhr. Luc De Decker, voormalig voorzitter van de Rechtbank van Koophandel te Antwerpen, willen danken om als expert de tekst te hebben willen doornemen.

Mijn dank gaat ook uit naar de mensen van het Itinera Institute, met name Ivan Van de Cloot, Prof. dr. Marc De Vos en Prof. dr. Leo Neels voor het feit dat ze het idee van dit boek ondersteund hebben, en mij daarbij alle vrijheid gegeven hebben. De uitwisseling van gedachten heeft ook sterk bijgedragen tot het finaliseren van de aanbevelingen op het einde van dit boek.²

2 We vestigen er verder de aandacht op dat het boek in persoonlijke naam geschreven werd.